

مجموعه پرسش‌های چهار گزینه‌ای اصول فقه

مؤلف: سید علی بنی صدر

انتشارات چتر دانش

سرشناسه	بنی صدر، سیدعلی، ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور	مجموعه پرسش‌های چهارگزینه‌ای اصول فقه
مشخصات نشر	تهران: چتر دانش، ۱۳۹۶ .
مشخصات ظاهری	ص. ۵۶۰ .
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۱۶۸-۴ :
وضعیت فهرست نویسی	فیبای مختصر :
شماره کتابشناسی ملی	۴۸۹۹۶۴۴ :

نام کتاب	مجموعه پرسش‌های چهارگزینه‌ای اصول فقه
ناشر	چتر دانش
مؤلف	سید علی بنی صدر
نوبت و سال چاپ	ششم - ۱۴۰۱
شمارگان	۲۰۰۰ :
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۱۶۸-۴ :
قیمت	۳۲۰۰۰۰ تومان :

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خم‌نیری جاوید (اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

ناشر سخن

رشته حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند. این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آن‌ها از یک سو و تناسب آن‌ها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه آموزشی عالی آزاد چتر دانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه علمی بیش از پیش به‌منصه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور
مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

فصل اول: کلیات و تاریخچه ۹

- بخش اول: کلیات ۱۱
- بخش دوم: تاریخچه ۱۵

فصل دوم: الفاظ ۱۹

- بخش اول: وضع الفاظ ۲۱
- بخش دوم: اوامر ۶۹
- بخش سوم: نواهی ۱۲۵
- بخش چهارم: مفهوم و منطوق ۱۴۱
- بخش پنجم: عام و خاص ۱۸۹
- بخش ششم: مطلق و مقید ۲۳۱
- بخش هفتم: مجمل و مبین ۲۵۱

فصل سوم: ادله استنباط احکام ۲۶۵

- بخش اول: تقسیمات دلیل ۲۶۷
- بخش دوم: قرآن ۲۶۹
- بخش سوم: سنت ۲۷۵
- بخش چهارم: اجماع ۲۸۷
- بخش پنجم: عقل ۲۹۷
- بخش ششم: قیاس ۳۲۷
- بخش هفتم: استحسان، استصلاح و سد ذرایع ۳۴۵
- بخش هشتم: شهرت و سیره ۳۵۳
- بخش نهم: عرف و عادت ۳۵۷
- بخش دهم: امارات ۳۶۱

فصل چهارم: اصول عملیه

- بخش اول: کلیات ۳۸۱
- بخش دوم: حکم واقعی و ظاهری ۳۸۵
- بخش سوم: اصل برائت ۳۹۳
- بخش چهارم: اصل عدم ۴۰۷
- بخش پنجم: اصل تخییر ۴۱۵
- بخش ششم: اصل احتیاط ۴۲۳
- بخش هفتم: اصل استصحاب ۴۴۷
- بخش هشتم: اصل تأخر حادث ۴۹۳
- بخش نهم: اصل مثبت ۴۹۹

فصل پنجم: تعادل و تراجیح

- بخش اول: تعارض ۵۰۷
- بخش دوم: تراحم ۵۳۳

فصل ششم: اجتهاد و تقلید

پیوست‌ها

- پیوست ۱: معادل‌های اصطلاحی ۵۵۳
- پیوست ۲: تفکیک ادله معتبر از نامعتبر ۵۵۷

منابع

۵۵۹

سراغاز

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على خير خلقه محمد و آله الطاهرين و اللعن الدائم على اعدائهم اجمعين. اما سبب تأليف اين مجموعه آن شد كه حقيق، نياز دانشجويان و دانش پژوهان حقوقی را به مجموعه‌ای موجز و مفيد از سوالات چهارگزينه‌ای در علم اصول فقه دريافتيم. به همين منظور، پس از بررسی سوالات چهارگزينه‌ای اصول فقه در آزمون‌های مختلف حقوقی از جمله آزمون وکالت و قضاوت، مواردی كه نسبت به ديگر سوالات از کیفیت مطلوب‌تری برخوردار بوده و يا واجد نکته مهمی بوده كه فراگیری آن برای مخاطب این كتاب، مفيد می‌نمود، جداسازی و دسته‌بندی گردید. برای این کار، بیشترین تمرکز بر سوالات آزمون وکالت ادوار گذشته قرار گرفت. علاوه بر این از سوالات آزمون‌های قضاوت، کارشناسی ارشد رشته الهیات، کارشناسی ارشد حقوق خانواده نیز استفاده شد. حتی برخی سوالات حقوق مدنی و حقوق جزا در آزمون‌های حقوقی كه دارای نکته اصولی بودند نیز به مجموعه اضافه گردید با این توضیح كه پاسخ به این سوالات، مطابق ضوابط دانش اصول فقه (قطع نظر از پاسخ صحیح مدنی و جزایی) صورت پذیرفت. سپس در مباحثی كه سؤال مناسبی یافت نشد، با طرح سوالاتی جدید، نسبتاً از ایجاد خلأ محتوایی، جلوگیری به عمل آمد.

لازم به توضیح است كه غرض اصلی از تأليف این مجموعه، تهیه منبعی مناسب برای آن دسته از دانشجويانی است كه قصد شرکت در آزمون وکالت را دارند. بنابراین اگرچه مطالعه سوالات و پاسخ‌ها برای هر دانش‌پژوهی مفيد خواهد بود، ولی عمده فایده این كتاب برای مخاطبان خاص خود است كه مورد اشاره قرار گرفت. توصیه می‌شود قبل از مطالعه این اثر، كتاب «اصول فقه تحلیلی» كه درسنامه دوره کامل اصول فقه است، مورد مطالعه دقیق قرار گیرد. در كتاب حاضر به تمامی سوالات، بدون استثنا پاسخ تشریحی داده شده، تا اگر پاسخ اجمالی جوابگوی نياز مخاطب نبود، شاید با مطالعه پاسخ تشریحی، اشکالات احتمالی مرتفع گردد. توجه شود كه این كتاب فقط دربردارنده سوالات اصول فقه است لذا داوطلبان وکالت برای آشنایی با سوالات متون فقه باید كتاب مجموعه پرسش‌های چهارگزينه‌ای متون فقه وکالت از همين نگارنده را تهیه و مطالعه فرمایند.

از تمام دانشجويان و اساتید و دانش‌پژوهان گرامی استدعا دارم كه پس از مطالعه این كتاب، نظرات عالمانه خود را به نگارنده انتقال دهند تا در صورت لزوم در چاپ‌های بعدی اشکالات و ایرادات احتمالی، مرتفع گردد و قابلیت بهره‌مندی از این مجموعه، بیش از گذشته، برای مخاطبان فراهم شود. از خداوند متعال خواهانم كه این مجموعه را وسیله‌ای سودمند برای تعلیم و آموزش اصول فقه به طالبان و جویندگان علوم اسلامی، قرار دهد؛ ان شاءالله تبارک و تعالی.

نگارنده در اینستاگرام: @ali_banisadr

و السلام عليكم و رحمة الله و بركاته

سيد علی بنی صدر

دعای پیش از مطالعه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
به نام خداوند بخشنده مهربان

اللَّهُمَّ أَخْرِجْنِي مِنْ ظُلُمَاتِ الْوَهْمِ
خدایا مرا بیرون آور از تاریکی های وهم،

وَ أَكْرِمْنِي بِنُورِ الْفَهْمِ
و به نور فهم گرامی ام بدار،

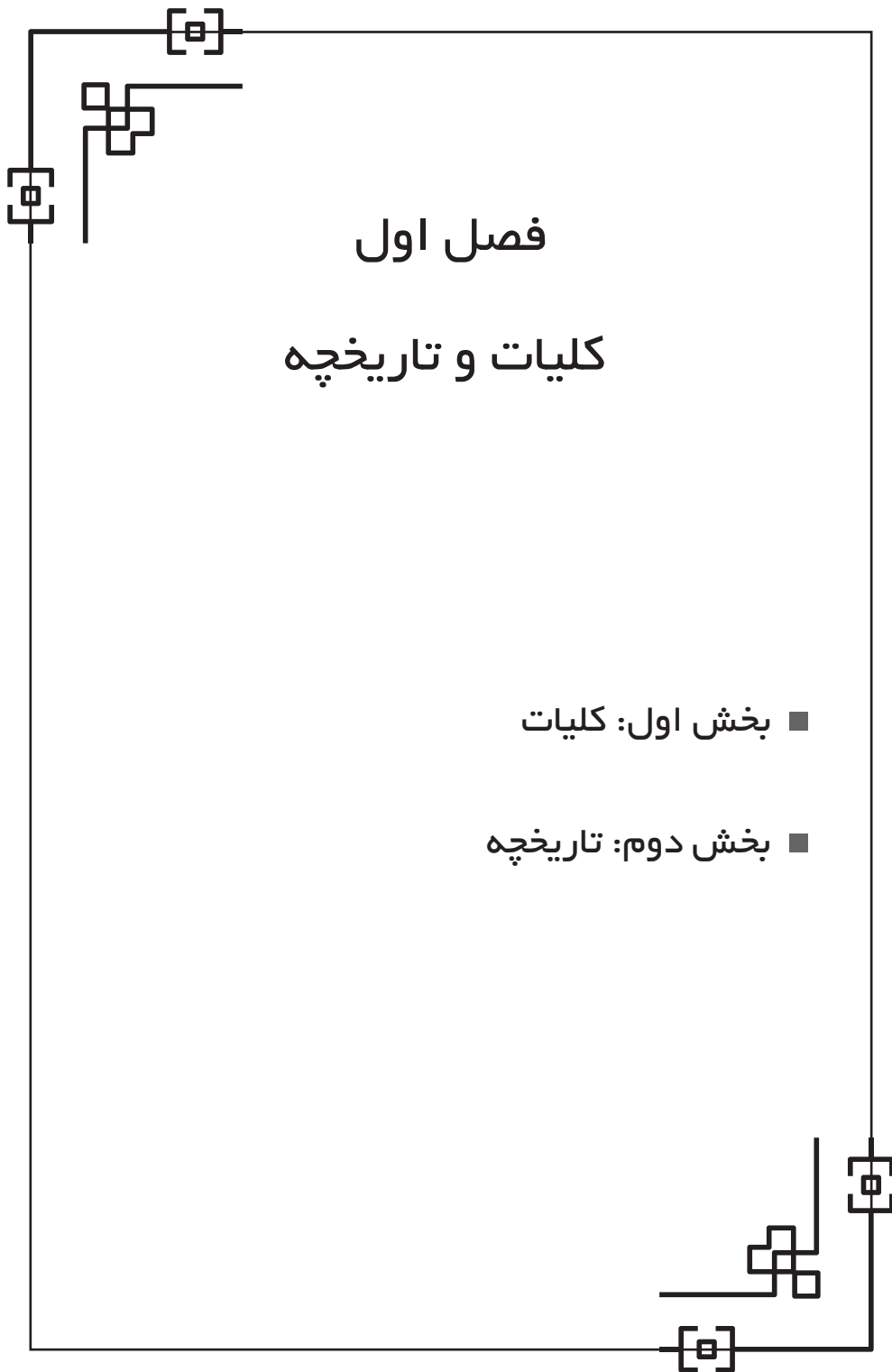
اللَّهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ
خدایا درهای رحمت را به روی ما بگشا،

وَ انْشُرْ عَلَيْنَا خَزَائِنَ عُلُومِكَ
و خزانه های علومت را بر ما باز کن،

بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ
به مهربانی ات ای مهربان ترین مهربانان.

بخش اول: کلیات

۱ موضوع اصول فقه چیست؟

(تالیفی)

- الف) قرآن و سنت
ب) ادله اربعه
ج) هر چه بتواند دلیل باشد.
د) اعمال مکلفین

✓ **۱ گزینه ج** هر چه بتواند دلیل برای کشف احکام شرعی باشد موضوع علم اصول فقه است، خواه در زمره ادله اربعه، خواه غیر از آن‌ها باشد. البته در این مسأله، اختلاف نظر وجود دارد؛ برخی معتقدند که موضوع علم اصول، منحصر در ادله اربعه (قرآن، سنت، اجماع و عقل) است، ولی برخی دیگر قائل‌اند که موضوع علم اصول، «دلیل بما هو دلیل» است ولو آن که چیزی غیر از ادله اربعه باشد. نظر اخیر در این سؤال مورد توجه قرار گرفته است بنابراین هر آنچه بتواند دلیل باشد، موضوع اصول فقه است.

۲ دانش اصول فقه، مقدمه کدام علم است؟

(تالیفی)

- الف) فقه
ب) فلسفه
ج) منطق
د) ادبیات

✓ **۲ گزینه الف** برخی دانش‌ها، مقدمه دیگر دانش‌ها محسوب می‌شوند که از جمله دانش اصول فقه اینچنین است. آشنایی با اصول فقه، مقدمه آشنایی با فقه است و فهم فقه جز با فهم اصول فقه، میسر و ممکن نیست. فقه از عمل مکلفین بحث می‌کند. کشف احکام مربوط به اعمال مکلفین از ادله شرعی با استفاده از قواعد اصول فقه امکان پذیر است لذا تسلط بر احکام فقهی متوقف بر تسلط بر ضوابط اصول فقه است.

۳ فایده آموختن اصول فقه چیست؟

(تالیفی)

- الف) توانایی در تفسیر مواد قانونی
ب) امکان صدور رأی در موارد سکوت قانون‌گذار
ج) امکان کشف احکام از ادله اربعه
د) همه موارد

✓ **۳ گزینه د** فایده اصلی اصول فقه در آن است که به شخص توانایی استنباط احکام شرعیه را از ادله معتبر فراهم می‌کند. اما آموختن این علم برای حقوق دانان نیز دارای فوایدی است؛ از جمله آنکه کشف حکم در مسائلی که قانون‌گذار در آن مسائل، سکوت اختیار کرده، از راه تمسک به اصول عملیه، امکان‌پذیر است و یا اینکه اساساً تفسیر مواد قانونی جز با استناد به قواعد باب الفاظ، ممکن نخواهد بود.

✎ **۴ کدام گزینه در ذیل مباحث اصول فقه مورد مطالعه قرار نمی‌گیرد؟** (تالیفی)
 الف) مباحث الفاظ   ب) اصول دین   ج) اصول عملیه   د) اصول لفظیه

✓ **۴ گزینه ب** دانش اصول فقه، متشکل از سه بخش کلی است: ۱- مباحث الفاظ، ۲- ادله استنباط احکام و ۳- اصول عملیه. گزینه الف و گزینه ج ابواب اول و سوم اصول فقه هستند و گزینه د یعنی اصول لفظیه نیز زیر مجموعه مباحث الفاظ محسوب می‌گردد. علمی که در آن مباحث اصول دین مورد بحث و مطالعه قرار می‌گیرد، «علم کلام» است.

✎ **۵ «اجتهاد به رأی» مقبول کدام دسته از فقهای مسلمان نیست؟** (تالیفی)
 الف) شافعی‌ها   ب) حنفی‌ها   ج) حنبلی‌ها   د) شیعیان

✓ **۵ گزینه د** اجتهاد در بین فقهای شیعیان انحصاراً به واسطه کتاب و سنت و اجماع و عقل است و اجتهاد به رأی یعنی اجتهاد مطابق میل و نظر شخصی فقیه در بین اهل سنت رواج دارد. مذاهب فقهی اهل سنت، چهار مذهب هستند که عبارتند از: ۱- شافعی ۲- حنفی ۳- حنبلی ۴- مالکی؛ متأسفانه در هر چهار مذهب اهل سنت، نمونه‌هایی از اجتهاد به رأی دیده می‌شود ولی شیعیان اصرار دارند که اجتهاد باید در چارچوب ادله اربعه شرعیه (قرآن و سنت و اجماع و عقل) باشد.

✎ **۶ مهم‌ترین غرض و فایده اصلی اصول فقه چیست؟** (تالیفی)
 الف) کسب قدرت استنباط احکام شرعی   ب) مصون نگه داشتن زبان در خطا در گفتار
 ج) آشنایی با روایان احادیث   د) توانمندی در تفسیر قوانین موضوعه

✓ **گزینه الف ۶** مهم‌ترین غرض از آموختن اصول فقه، کسب توان و قدرت استنباط احکام شرعی از ادله معتبر است. کسب قدرت استخراج حکم از دلیل معتبر، با یادگیری ضوابط و قواعد اصول فقه، ممکن خواهد شد؛ به همین جهت یکی از دانش‌هایی که زمینه اجتهاد را فراهم می‌کند، اصول فقه است. توجه شود که گزینه ب به فایده آموختن علم نحو اشاره دارد و گزینه ج به فایده آموختن علم رجال، اشاره می‌کند. گزینه د نیز از فواید آشنایی با اصول فقه است ولی در متن سوال، از مهم‌ترین فایده اصول فقه، سؤال شده است که به این ترتیب، گزینه الف صحیح است.

(وکالت-۸۷)

۷ کلام، علم مطالعه موجودات است از طریق .....

- (الف) شرعی صرف
(ب) استقرائی
(ج) عقلی صرف
(د) شرعی و عقلی (تاجائی که عقل برخلاف شرع نباشد)

✓ **گزینه د ۷** فلسفه، علم مطالعه موجودات از طریق صرف عقلی است؛ با این توضیح که در فلسفه تنها به جنبه وجود موجودات پرداخته می‌شود نه سایر جهات.

۸ علمی که به مطالعه اصول اعتقادات دینی، اقدام می‌نمایند، چه علمی هستند؟

(تالیفی)

- (الف) فقه و اصول فقه
(ب) فلسفه و کلام
(ج) فلسفه و منطق
(د) رجال و حدیث

✓ **گزینه ب ۸** فلسفه و کلام هر دو به مباحث اعتقادی می‌پردازند؛ با این تفاوت که کلام با استناد به مدارک شرعی و استدلال عقلیه به مباحث اعتقادی می‌پردازد، اما در فلسفه، استدلال صرفاً عقلی است و برای اثبات ادعاها به مدارک و مستندات شرعی توجه چندانی نمی‌شود. در فلسفه تعقل به حدی محترم است که اگر مطلبی با استدلال عقلی اثبات شود و با ادله شرعی منافات داشته باشد، اقدام به توجیه ادله شرعی شده و استدلال عقلی نفی نمی‌شود. البته این شیوه مطالعاتی فلسفه از نقد و طعن فقیهان و متکلمان در امان نمانده و نسبت به مبانی و نتایج این رشته، انتقادات فراوانی وارد گردیده است.

بخش دوم: تاریخچه

اولین کتاب اصولی که توسط شیعیان به رشته تحریر در آمد توسط کدام دانشمند

(تالیفی)

بود و چه نام داشت؟

- الف) شیخ طوسی رحمته الله - عدة الاصول
ب) سیدمرتضی رحمته الله - الذریعه
ج) محقق حلی رحمته الله - المعتمر
د) علامه حلی رحمته الله - تهذیب

✓ **۱** گزینه ب
سید مرتضی رحمته الله از عالمان شیعه قرن چهارم و پنجم است. هر چند مشهور است که وی نخستین اثر اصولی را تدوین نموده است، ولی از استاد ایشان یعنی جناب شیخ مفید رحمته الله رساله‌ای در علم اصول نیز منتشر گردیده که عقیده مشهور را تضعیف می‌نماید.^۱ وجه بارز نخستین کتاب اصول فقه در مقایسه با کتب اصول فقه نگارش شده در دوران معاصر در اینست که حجم مطالب و قواعد مورد بحث در کتب نخستین به مراتب کمتر و خلاصه‌تر از کتب عصر حاضر است. دلیل این امر آن است که اصول فقه در گذر قرون و ایام سیر صعودی داشته و به مرور زمان بر مطالب آن افزوده شده و قواعد جدیدی در آن وارد شده است. البته برخی دانشمندان هشام بن حکم از شاگردان امام صادق علیه السلام را اولین نویسنده در علم اصول دانسته‌اند.

بنابر عقیده مشهور، اولین شخصیت اهل سنت که به تألیف کتاب در علم اصول

(تالیفی)

فقه، اقدام نمود کیست و نام کتاب وی چیست؟

- الف) شافعی - الرساله
ب) قاضی ابو یوسف - الاصول
ج) ابوحنیفه - الرساله
د) محمد بن حسن شیبانی - الاصول

✓ **۲** گزینه الف
این کتاب از کتب اهل سنت در اصول فقه است؛ به عقیده مشهور مورخان این کتاب اولین کتاب اصول فقه در بین اهل سنت است.^۲

۱- فقیه شیعه، متولد به سال ۳۵۵ق و متوفی به سال ۴۳۶ق؛ مدفون در کاظمین

۲- فقیه شیعه، متولد به سال ۳۳۶ق و متوفی به سال ۴۱۳ق؛ مدفون در کاظمین

۳- مبانی استنباط حقوق اسلامی، ص ۱۴

۴- مبانی استنباط حقوق اسلامی، ش ۱۲

کدامیک از ائمه معصومین علیهم‌السلام به عنوان رییس مذهب تشیع معرفی شده است؟

(تالیفی)

- الف) امام زین العابدین علیه‌السلام   ب) امام محمد باقر علیه‌السلام
 ج) امام جعفر صادق علیه‌السلام   د) امام موسی کاظم علیه‌السلام

گزینه ج

چشم به جهان گشودند و در سال ۱۴۸ق در همان شهر به شهادت رسیدند و در قبرستان بقیع در جوار سه امام همام (امام حسن مجتبی علیه‌السلام، امام زین العابدین علیه‌السلام و امام محمد باقر علیه‌السلام) به خاک سپرده شدند. در ایام حیات امام صادق علیه‌السلام خلافت بنی امیه سقوط کرد و بنی عباس خلافت را در دست گرفتند. تغییر و تحول در نظام خلافت موجب شد که در مدت کوتاهی، اختناق و خفقان ایام بنی امیه برطرف شده و مجالی برای ارتباط بیشتر ائمه معصومین علیهم‌السلام با شیعیان فراهم شود. اگرچه دیری نپایید تا بنی عباس نیز فضای خفقان و اختناق را بدتر از گذشته حاکم کردند ولی در همان ایام کوتاه، امام صادق علیه‌السلام و امام باقر علیه‌السلام توانستند با تشکیل جلسات درس و بحث، هزاران شاگرد تربیت نموده و معارف حقه اسلام و تشیع را برای علاقمندان تشریح و تبیین کنند. بیشترین احادیثی که امروز در اختیار شیعیان است از امام باقر علیه‌السلام و امام صادق علیه‌السلام روایت شده است. در عظمت علمی و رفعت مقام ائمه شیعه علیهم‌السلام همین بس است که کسی شاگردی ایشان را نزد هیچ استادی ندیده و نشنیده است و هر چه از علوم و معارف نزد ایشان بوده است از طریق وحی به قلوب مبارکشان وارد شده است.

دسته بندی مسلک‌های فقهی شیعی در استنباط احکام به چه ترتیب است؟

(تالیفی)

- الف) اصولی و اخباری   ب) شافعی و حنفی
 ج) مالکی و حنبلی   د) اصولی و کلامی

گزینه الف

اخباریون در استنباط احکام به علم اصول فقه متمسک نمی‌شوند و استفاده از علم اصول را موجب ضعف استنباط می‌دانند. ایشان معتقدند که قواعد

اصول، قواعد عقلی ساخته ذهن بشر است که الزاماً کارکرد صحیح و مورد تأیید شارع ندارند. اما اصولیان کسانی هستند که استنباط احکام را متوقف بر اجرای قواعد علم اصول فقه می‌دانند.

(تالیفی)

۵ کدام گزینه از کتب اصول فقه نیست؟

- الف) کفایة الاصول
ب) فرائد الاصول
ج) قوانین الاصول
د) العروة الوثقی

گزینه د ✓
کفایة الاصول اثر مرحوم آخوند خراسانی^۱ از مهم‌ترین کتب دانش اصول فقه است. کتاب فرائد الاصول اثر مرحوم شیخ انصاری^۲ کتابی در علم اصول که به طور اختصاصی مباحث اصول عملیه را به طور مبسوط مورد بحث قرار داده است. قوانین الاصول اثر مرحوم میرزای قمی^۳ از آثار برجسته اصول فقه شیعه به شمار می‌رود. العروة الوثقی از آثار فقهی مرحوم آیت الله العظمی سید محمد کاظم طباطبایی یزدی^۴ است.

(تالیفی)

۶ کدام اثر در ردیف آثار عالمان اخباری قرار دارد؟

- الف) فوائد المدنیة
ب) فرائد الاصول
ج) کفایة الاصول
د) عدة الاصول

گزینه الف ✓
این کتاب برجسته‌ترین اثر در تشریح مبانی مکتب اخباری‌گری است که توسط مرحوم ملا امین استرآبادی^۵ به رشته تحریر درآمده و مسلک اخباریین در آن تشریح و تبیین گردیده است. با ظهور این فقیه و تألیف فوائد المدنیة و جمع شدن شاگردانی نزد ایشان در مدت کوتاهی، این تفکر توانست بر مجامع علمی شیعه غلبه کند. با نفوذ تفکر اخباری به حوزه‌های علمیه شیعه، درس و بحث اصول فقه از رونق افتاد و آثاری در نقد و رد قواعد اصول به رشته تحریر درآمد. در این دوره

۱- فقیه شیعه، متولد به سال ۱۲۵۵ق و متوفی به سال ۱۳۲۹ق؛ مدفون در نجف اشرف

۲- فقیه شیعه، متولد به سال ۱۲۱۴ق و متوفی به سال ۱۲۸۱ق؛ مدفون در نجف اشرف

۳- فقیه شیعه، متولد به سال ۱۱۵۰ق و متوفی به سال ۱۲۳۱ق؛ مدفون در قم

۴- فقیه شیعه، متوفی به سال ۱۳۳۷ق؛ مدفون در نجف اشرف

۵- فقیه شیعه، متوفی به سال ۱۰۳۶ق؛ مدفون در مکه مکرمه

که حدود دو قرن عمر یافت، روایت خوانی و حدیث پژوهشی رونقی بی‌سابقه یافت. محدثان اخباری در این ایام توانستند مجموعه‌های ارزشمندی از روایات را گردآوری کرده و از خود به یادگار گذارند.

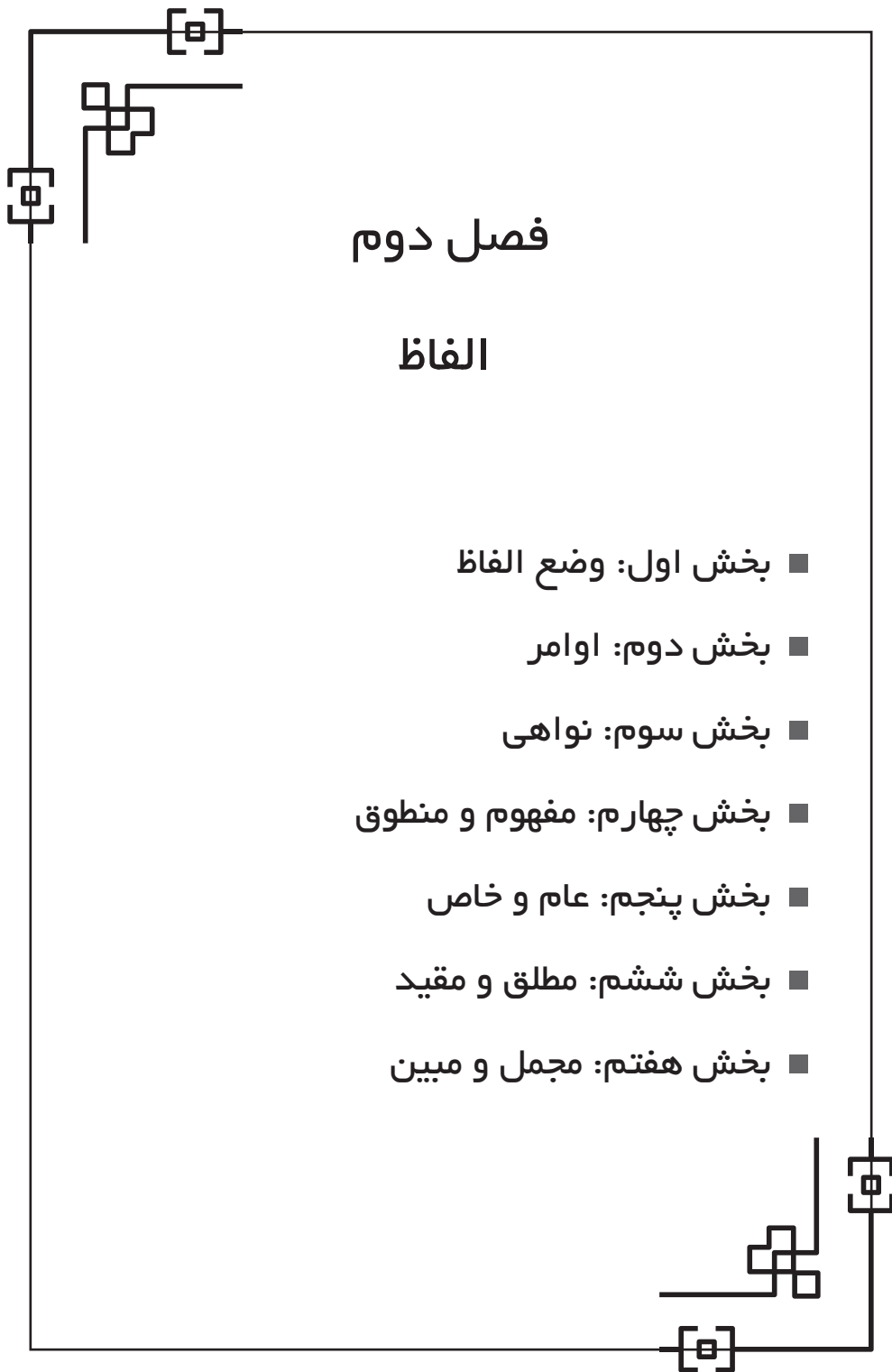
مقابله کدامیک از فقهای شیعه با مکتب اخباریگری، موجب توقف سیطره اخباریان بر حوزه‌های علمیه شیعه شد؟

(تالیفی)

- الف) شیخ انصاری
ب) وحید بهبهانی
ج) آخوند خراسانی
د) فیض کاشانی

گزینه ب

پس از حدود دو قرن از آغاز حرکت علمی اخباریان در حوزه‌های علمیه شیعه مرحوم علامه وحید بهبهانی رحمته‌الله با مهاجرت به شهر کربلا و راه‌اندازی کرسی درس و بحث در این شهر، به نقد و رد مبانی این تفکر پرداخت و توانست در مدت کوتاهی، با تربیت شاگردان بلندپایه، رشد تفکر اخباریگری را متوقف نموده و مجدداً مبانی اصول فقه را برای بهره‌برداری در جهت استنباط احکام شرعی، احیاء و تقویت کند و از آن پس تاکنون اخباریان هیچگاه نتوانستند سیطره علمی گذشته خویش بر حوزه‌های علمی را باز یابند.

بخش اول: وضع الفاظ

(تالیفی)

۱ مقصود از «وضع لفظ» چیست؟

- الف) قراردادن لفظ در مقابل معنا برای ایجاد واژه
- ب) تعیین مقصود گوینده از بکاربردن لفظ در جمله
- ج) قراردادن الفاظ مترادف در مقابل یکدیگر
- د) قرارگرفتن لفظ در کتب لغت‌نامه

✓ **۱ گزینه الف** «وضع» در زبان عربی به معنای قرارگرفتن است. وقتی گفته می‌شود «وضع لفظ» مقصود اینست که با قرارگرفتن لفظ در مقابل معنا، واژه جدیدی ایجاد شده است. به طور مثال مخترعی اقدام به اختراع ابزار جدیدی می‌کند و بر آن اسمی می‌گذارد، در این صورت، آن اسم برای آن معنا، وضع شده است.

(تالیفی)

۲ «ارکان وضع» عبارتند از:

- الف) لفظ، معنا و واضع
- ب) حقیقت و مجاز
- ج) مفهوم و منطوق
- د) تعیینی و تعینی

✓ **۲ گزینه الف** ارکان وضع سه چیز است: ۱- لفظ یا موضوع، ۲- معنا یا موضوع‌له و ۳- واضع به ترتیبی که واضع برای وضع، لازم است که لفظ (موضوع) را در مقابل معنا (موضوع‌له) قرار دهد.

(وکالت-۸۱)

۳ وضع تعینی یا تخصصی چیست؟

- الف) هرگاه واضع، لفظی را به کمک قرینه در یک معنی خاص، معین کند.
- ب) هرگاه واضع، لفظی را به کمک قرینه در یکی از معانی متعدد آن، تخصیص دهد.
- ج) هرگاه واضع، لفظی را بدون استفاده از قرینه به یک معنی خاص، تخصیص دهد.
- د) هرگاه لفظی در اثر کثرت استعمال در معنایی به غیر از معنای وضعی آن، تثبیت شود.

✓ **گزینه د ۳** وضع تعینی آن است که لفظی در اثر کثرت استعمال در عرف، واجد معنایی شود. خواه آن لفظ سابقاً معنای دیگری داشته یا این طور نباشد. به عبارت دیگر، لفظی که واضع آن مشخص نبوده، بلکه کثرت استعمال در عرف موجب وضع آن گردیده، دارای وضع تعینی است. اگر لفظی دارای معنایی باشد سپس در مقابل معنای دیگری به صورت مجازی استعمال شود و این استعمال مجازی به حدی تکرار شود که معنای مجازی تبدیل به معنای حقیقی گردد، وضع تعینی واقع شده است. بنابراین هر وضع تعینی، مسبوق به یک استعمال مجازی است.

(وگالت-۸۴)

۴ تفاوت مهم وضع تعینی با وضع تعینی در چیست؟

- (الف) در آثار آن است. (ب) در واضع آن است.
(ج) در تفاوت ماهوی آن است. (د) در کثرت استعمال آن است.

✓ **گزینه ب ۴** در وضع تعینی، واضع، شخص معین بوده، ولی در وضع تعینی، وضع لفظ با کثرت استعمال صورت می‌پذیرد. وضع تعینی را وضع تخصیصی نیز می‌نامند.

(تالیفی)

۵ کدام دسته از الفاظ دارای وضع تعینی هستند؟

- (الف) بایع و مشتری (ب) سود و زبان
(ج) عین و منفعت (د) هیچ‌یک

✓ **گزینه د ۵** کلیه الفاظ مطرح شده در گزینه‌های اول تا سوم دارای وضع تعینی هستند؛ به این معنا که واضع معین نداشته و در اثر کثرت استعمال، توسط مردمان وضع شده‌اند. لازم به توضیح است که غالب واژگان، دارای وضع تعینی هستند؛ زیرا کمتر الفاظی هستند که واضع معین داشته باشند؛ مثلاً نام اشخاص وضع تعینی دارد؛ زیرا یک فرد معین، اقدام به نام‌گذاری کرده است. همچنین برخی الفاظ و اصطلاحات حقوقی مستقیماً توسط قانون‌گذار وضع شده‌اند. این واژگان نیز دارای وضع تعینی هستند؛ مثلاً واژه «بازپرس» یا واژه «سند رسمی» و یا «فرجام‌خواهی» از جمله واژگانی هستند که وضع تعینی دارند.

۶ اگر قانونگذار با قصد وضع، برای نخستین مرتبه، لفظی را در مقابل معنایی قرار دهد، اقدام به ..... نموده است. (تالیفی)

(الف) وضع تعین (ب) وضع تعینی (ج) وضع عرفی (د) وضع نوعی

✓ **۶ گزینه الف** هرگاه واضع وضع، شخص معین باشد، آن وضع را «وضع تعینی» می‌نامند و فرقی ندارد که شخص معین، «شخص حقیقی» باشد یا «شخص حقوقی»؛ بنابراین اگر قانونگذار به عنوان یک شخص حقوقی، اقدام به وضع واژه‌ای کند، وضع تعینی صورت پذیرفته است. الفاظی همانند: دادخواست، ترازنامه، دادنامه، قرار رد دعوی و ... از جمله این الفاظ هستند.

۷ در خصوص وضع تعینی و وضع تعینی کدام گزینه صحیح است؟ (تالیفی)

(الف) وضع تعینی در نتیجه کثرت استعمال یک لفظ در یک معنا به وجود می‌آید.
(ب) وضع تعینی را وضع تخصصی نیز نامیده‌اند.
(ج) اگر قانون‌گذار، مستقیماً اقدام به وضع یک واژه جدید نماید، وضع تعینی صورت گرفته است.
(د) وضع تعینی در قوانین، مصداقی ندارد.

✓ **۷ گزینه الف** وضع تعینی یا تخصصی، واضع معین ندارد؛ بلکه با کثرت استعمال یک لفظ در یک معنا به وجود می‌آید که بیشتر واژگان دارای چنین وضعی هستند. اما وضع تعینی یا تخصصی دارای واضع معین است. ناگفته نماند که واضع معین، ممکن است قانون‌گذار باشد؛ به ترتیبی که در قانون، مبادرت به وضع واژه‌ای جدید مانند «واخواهی» نماید؛ بنابراین، وضع تعینی در قانون نیز ممکن است واقع شود.

۸ کدام گزینه دارای وضع تعینی است؟ (تالیفی)

(الف) دادخواست (ب) زوجه (ج) اوراق قرضه (د) فرجام‌خواهی

✓ **۸ گزینه ب** دادخواست، اوراق قرضه و فرجام‌خواهی واضع معین دارند که قانون‌گذار است؛ بنابراین، واژگان مذکور، دارای وضع تعینی هستند. اما واژه «زوجه» واضع معین ندارد و با کثرت استعمال در عرف به وجود آمده؛ بنابراین، وضع تعینی دارد.

۹ در اقسام تصور معنا، کدام صورت امکان تحقق ندارد؟

(کارشناسی ارشد فقه و حقوق سراسری-۹۶)

- الف) وضع خاص - موضوع‌له عام
 ب) وضع عام - موضوع‌له عام
 ج) وضع خاص - موضوع‌له خاص
 د) وضع عام - موضوع‌له خاص

✓ **۹ گزینه الف** برای وضع، چهار حالت، متصور است که یکی از این صورت‌ها، امکان تحقق خارجی ندارد.

صورت اول: وضع عام و موضوع‌له عام: مقصود آن است که واضع، یک معنای کلی را در ذهن تصور می‌کند و آن را در مقابل لفظی قرار می‌دهد تا بر آن معنای کلی دلالت کند، مانند: وضع لفظ انسان.

صورت دوم: وضع خاص و موضوع‌له خاص: مقصود آن است که واضع، یک معنای جزئی را در ذهن تصور می‌کند و آن را در مقابل لفظی قرار می‌دهد تا بر معنای جزئی دلالت کند، مانند: وضع اسم عَلم و خاص، آنچنانکه پدری، فرزند خویش را «رضا» نام می‌نهد.

صورت سوم: وضع عام و موضوع‌له خاص: مقصود آن است که واضع، یک معنای کلی را در ذهن تصور می‌کند و آن را در مقابل لفظی قرار می‌دهد تا بر معنای جزئی دلالت کند، مانند: وضع اسماء اشاره، آنچنانکه واضع بخواهد اسم اشاره «آن» یا «این» که معنای کلی دارند را وضع کند، با این توضیح که در مقام استعمال این اسامی فقط بر معنای جزئی دلالت خواهند کرد، زیرا استعمال لفظ «آن» یا «این» فقط نسبت به یک فرد قابل تصور است.

صورت چهارم: وضع خاص و موضوع‌له عام: مقصود آن است که واضع، یک معنای جزئی را در ذهن تصور کند و سپس آن را در مقابل لفظی قرار می‌دهد تا بر آن معنای کلی دلالت کند. این صورت، امکان تحقق و هیچ مثالی ندارد.

(کارشناسی ارشد فقه و حقوق سراسری-۷۴)

۱۰ وضع حروف و اسماء اشاره چگونه است؟

- الف) وضع خاص و موضوع‌له خاص
 ب) وضع خاص و موضوع‌له عام
 ج) وضع عام و موضوع‌له خاص
 د) وضع عام و موضوع‌له عام

✓ **۱۰ گزینه ج** وضع حروف و اسماء اشاره و نیز ضمائر به صورت وضع عام و موضوعاً له خاص است، یعنی واضع برای وضع، معنای عام یک لفظ را در نظر گرفته و در مقابل لفظ قرار می‌دهد تا در حین استعمال بر معنایی جزئی دلالت کند. به طور مثال، واضع برای وضع ضمیر «او» ابتدای معنای کلی او بدون توجه به فرد یا شخص خاصی را، در نظر می‌گیرد، سپس این لفظ به طوری وضع می‌شود که در حین استعمال، دارای معنای جزئی خواهد بود و در مقام استعمال فقط بر یک فرد به خصوص دلالت می‌کند.

(کارشناسی ارشد فقه و مقوق سراسری - ۸۸)

۱۱ در وضع تعیینی.....

- الف) استعمال، مقدم بر وضع است.
 ب) وضع، مقدم بر استعمال است.
 ج) وضع، مقدم بر استعمال است اما به طور ضمنی لفظ برای معنا وضع شده است.
 د) هیچ‌یک بر دیگری تقدمی ندارد.

✓ **۱۱ گزینه الف** در وضع تعیینی، کثرت استعمال، موجب وضع است؛ بنابراین ابتداء، استعمال واقع می‌شود و در نتیجه کثرت استعمال، وضع تحقق می‌یابد؛ بنابراین در این قسم از وضع، چون کثرت استعمال، سبب وضع است، پس استعمال بر وضع، مقدم است. در وضع تعیینی، وضع، مقدم بر استعمال است؛ یعنی ابتدا یک لفظ توسط واضع، وضع می‌شود سپس مورد استعمال قرار می‌گیرد.

(تالیفی)

۱۲ کدام مورد از نشانه‌های مجاز است؟

- الف) تبادر
 ب) عدم صحت سلب
 ج) عدم صحت حمل
 د) تصریح واضع

✓ **۱۲ گزینه ج** عدم صحت حمل و صحت سلب از نشانه‌های مجاز بوده و صحت حمل و عدم صحت سلب و تبادر و اطراد و تصریح واضع از نشانه‌های حقیقت هستند.

(تالیفی)

۱۳ کدام مورد از نشانه‌های حقیقت نیست؟

- الف) اطراد
 ب) صحت حمل
 ج) اصالة الحقیقة
 د) تبادر

گزینه ج ۱۳

اصالة الحقيقة، از اصول لفظیه است که در صورت شک در منظور گوینده، اصل بر حقیقی بودن معنای مورد نظر متکلم گذاشته می‌شود. لازم به تذکر است که اصالة الحقيقة هنگامی به کار می‌آید که پیش از استعمال یک واژه در جمله، معنای حقیقی و معنای مجازی آن با استفاده از تبادر و اطراد و ... روشن شده باشد و صرفاً تردید در این باشد، که مقصود گوینده یک جمله، معنای حقیقی لفظ بوده و یا معنای مجازی، که در این صورت، به مقتضای اجرای اصالة الحقيقة، معنای حقیقی مقدم می‌شود؛ اما سایر گزینه‌ها از علائم حقیقت هستند، یعنی پیش از استعمال هر لفظ در جملات باید به واسطه علائم حقیقت و مجاز، معلوم شود که کدام معنای حقیقی و کدام معنای مجازی هستند. در نتیجه علائم حقیقت و مجاز، اختصاص به تعیین و تفکیک معنای حقیقی از مجازی پیش از استعمال یک واژه در جمله دارند، ولی اصالة الحقيقة، ویژه تردید در معنای حقیقی و مجازی مورد نظر گوینده، پس از استعمال یک لفظ در جمله است.

۱۴ «تنصیص» که یکی از نشانه‌های حقیقت است، به چه معناست؟ (تالیفی)

الف) تبادر   ب) اطراد   ج) صحت حمل   د) تصریح واضع

گزینه د ۱۴

یکی از نشانه‌های حقیقت، تصریح واضع است، یعنی واضع لفظ به تصریح بیان کند که لفظ را در مقابل چه معنایی وضع نموده تا بدین ترتیب معنای حقیقی لفظ، آشکار شود. تصریح واضع را «تنصیص» نیز نامیده‌اند.

۱۵ اگر نسبت به واژه‌ای، معنای متبادر شده به ذهن یک شخص با معنای متبادر شده از همان واژه به ذهن دیگر تفاوت داشت، کدام معنا، حقیقی خواهد بود؟ (تالیفی)

- الف) به دلیل تعارض، هر دو تبادر ساقط خواهند بود.
 ب) معنایی مقدم است که نسبت به آن، تبادر عرفی وجود داشته باشد.
 ج) با توجه به تحقق تبادر، نسبت به هر دو معنا، باید گفت که هر دو معنا حقیقی هستند.
 د) برای رفع شک و تردید در این مسأله باید به اصول لفظیه مراجعه کرد.

✓ **۱۵ گزینه ب** مقصود از تبادر، تبادر عرفی است نه تبادر شخصی. به عبارت دیگر از هر لفظ، اولین معنایی که به ذهن عرف متبادر می‌شود را معنای حقیقی می‌نامیم.

۱۶ ماده ۸۶۲ قانون مدنی می‌گوید: «اشخاصی که به موجب نسب، ارث می‌برند، سه طبقه‌اند: ۱- پدر و مادر و اولاد و اولادِ اولاد» کلمه «اولاد» در این بند نسبت به [فرزندان] متوفی:

(الف) صحت سلب دارد و مجاز است. (ب) صحت سلب دارد و حقیقت است.
(ج) عدم صحت سلب دارد و مجاز است. (د) عدم صحت سلب دارد و حقیقت است.

✓ **۱۶ گزینه د** اولاد، همان فرزندان متوفی هستند. پس حمل اولاد بر فرزندان متوفی، صحیح بوده و سلبش، نادرست است. بنابراین، این صحت حمل و عدم صحت سلب که در این پرسش شاهد آن هستیم، نشانه حقیقت هستند. اما اگر از «اولادِ اولاد» پرسش شده بود آن‌گاه گزینه الف صحیح می‌بود زیرا اولادِ اولاد نسبت به فرزندان متوفی صحت سلب دارند. در تمام مواردی که حمل یک لفظ بر یک معنا، صحیح است، الزاماً سلب آن دو از یکدیگر، نادرست خواهد بود و در تمام مواردی که سلب یک لفظ از یک معنا صحیح است، حمل آن دو بر یکدیگر نادرست خواهد بود. به عبارت دیگر، بین صحت حمل و عدم صحت سلب، ملازمه وجود دارد؛ همچنین است بین صحت سلب و عدم صحت حمل.

۱۷ در ماده ۶۴۴ ق.م مقرر گردیده است: «در عاریه طلا و نقره اعم از مسکوک و غیرمسکوک، مستعیر، ضامن است» واژه ضامن در این ماده در معنایی غیر از آنچه در خصوص یکی از طرفین عقد ضامن است به کار رفته است. استعمال واژه ضامن در این ماده .....
(تالیفی)

(الف) حقیقت است به دلیل تبادر (ب) مجاز است به دلیل صحت سلب
(ج) مجاز است به دلیل صحت حمل (د) حقیقت است به دلیل عدم صحت حمل

✓ **۱۷ گزینه ب** البته با استناد به عدم صحت حمل نیز می‌توان به مجازی بودن آن معنا پی برد؛ یعنی حمل ضامن بر کسی که دارای ید ضمانی است، صحیح نیست، درحالی که حمل ضامن بر کسی که دین دیگری را بر ذمه دارد، صحیح است.

(وکالت-۸۳)

«صحت سلب»، علامت معنی ..... است.

الف) حقیقی (ب) مجازی (ج) تعینی (تخصصی) (د) عرفی (عرف عام)

گزینه ب ۱۸ ✓

مقصود از صحت سلب آن است که سلب لفظ از معنا صحیح باشد. صحت سلب که علامت مجاز است در مقابل صحت حمل قرار دارد که علامت حقیقت است. صحت حمل آن است که حمل لفظ بر معنا، صحیح باشد. صحت سلب مانند آنکه در استعمال لفظ پدر نسبت به عمو، می‌توان گفت که سلب لفظ پدر از عمو، صحیح است. به عبارت دیگر اگر کسی عموی خویش را به واسطه احترام، پدر خطاب کند، می‌توان گفت که عمو، پدر نیست؛ یعنی سلب پدر از عمو، صحیح است؛ بنابراین، استعمال مذکور، استعمال مجازی خواهد بود.

اگر در قرارداد استخدامی کسی، قید شود که: «به اختلافات محتمله ناشی از این

قرارداد، دادگاه رسیدگی خواهد کرد». کدام دادگاه صلاحیت خواهد داشت؟ (وکالت-۸۳)

الف) دادگاه اداری

ب) دادگاه صنفی

ج) دادگاه صلاحیت‌دار دادگستری

د) دادگاهی که طرفین بر آن، توافق خواهند کرد.

گزینه ج ۱۹ ✓

یکی از نشانه‌های حقیقت، تبادر است. در این مثال، آنچه از واژه دادگاه به ذهن متبادر می‌شود، دادگاه صلاحیت‌دار دادگستری است؛ بنابراین، معنای مذکور، معنای حقیقی بوده و در صورت تردید در مقصود گوینده از استعمال واژه دادگاه، به استناد اصالة الحقیقة، «دادگاه صلاحیت‌دار دادگستری» مقدم می‌شود.

(وکالت-۸۶)

صحت سلب، از علائم حقیقت است یا مجاز؟

الف) از علائم معنی حقیقی وضعی است.

ب) از علائم معنی عرفی لفظ است.

ج) از علائم معنی مجازی لفظ است.

د) علامت هیچ یک از معنای حقیقی یا مجازی نیست.

✓ **۲۰ گزینه ج** همچنین عدم صحت حمل نیز از علائم معنای مجازی است. به طور مثال سلب فرزند از فرزندخوانده صحیح است پس استعمال لفظ فرزند در معنای فرزندخوانده، مجازی است نسبت به این که «عدم تبادر» و «عدم اطراد» نیز از جمله نشانه‌های معنای مجازی هستند، اختلاف وجود دارد.

(وکالت - کرمانشاه ۹۶۰)

۲۱ کدام لفظ، در معنای حقیقی آن، استعمال شده است؟

- (الف) قیم در مورد وصی
 (ب) حاکم در مورد ولی فقیه
 (ج) بانک در مورد بانک اطلاعات
 (د) سرقت در مورد دستیابی به اطلاعات محرمانه

✓ **۲۱ گزینه ب** استعمالات گزینه‌های الف و ج و د، استعمال مجازی است زیرا صحت حمل ندارد بلکه صحت سلب دارد یعنی می‌توان گفت: وصی قیم نیست، بانک اطلاعات، بانک نیست و دستیابی به اطلاعات محرمانه، سرقت نیست؛ ولی گزینه ب صحت حمل دارد بنابراین استعمال این گزینه، استعمال حقیقی است یعنی می‌توان گفت: ولی فقیه، حاکم است.

(تالیفی)

۲۲ در کدام گزینه صحت حمل برقرار است؟

- (الف) استعمال لفظ موصی له نسبت به کسی که به نفع او وصیت شده است.
 (ب) استعمال لفظ بایع نسبت به کسی که کالایی را به اجاره می‌دهد.
 (ج) استعمال لفظ زوجه نسبت به نامزد
 (د) استعمال لفظ فرزند نسبت به فرزند خوانده

✓ **۲۲ گزینه الف** حمل لفظ «موصی له» بر کسی که به نفع وی وصیت شده است، صحیح بوده و این صحت حمل، نشانه حقیقت است. اما در سایر گزینه‌ها صحت سلب برقرار است؛ لذا به واسطه وجود صحت سلب، معلوم می‌شود که آن معانی، مجازی هستند. مثلاً می‌توان گفت که نامزد، زوجه نیست و کاملاً روشن است که این سلب صحیح است ولی اگر حمل شود (نامزد، زوجه است) حمل، نادرست خواهد بود. در نتیجه صحت سلب و عدم صحت حمل، نشانه مجاز هستند.

(تالیفی)

در کدام گزینه صحت سلب برقرار است؟ **۲۳**

- الف) استعمال لفظ قاضی نسبت به دادرس محکمه
 ب) استعمال لفظ فرزند نسبت به نوه
 ج) استعمال لفظ فرزند نسبت به فرزند نامشروع
 د) استعمال لفظ امین نسبت به مستودع

✓ **۲۳** گزینه ب در گزینه‌های «الف»، «ج» و «د»، صحت حمل وجود دارد؛ بنابراین،

سه گزینه مذکور، مصداق حقیقت هستند. اما در گزینه ب سلب لفظ از معنا، صحیح است؛ لذا این گزینه مصداق مجاز است. نوه، فرزند نیست، سلب مورد اشاره، صحیح است زیرا واقعاً نوه، فرزند نیست بلکه فرزند فرزند است، در نتیجه روشن می‌شود که معنای مورد نظر، مجازی است.

در خصوص صحت حمل و صحت سلب کدام گزینه صحیح است؟ **۲۴**

- الف) ممکن است نسبت به یک لفظ و معنا هم صحت حمل برقرار باشد و هم صحت سلب
 ب) هرگاه نسبت به یک لفظ و معنا، صحت حمل برقرار باشد، عدم صحت حمل نیز برقرار است.

ج) هرگاه صحت حمل برقرار شد، الزاماً عدم صحت سلب نیز برقرار است.

د) ممکن است نسبت به یک لفظ و معنا نه صحت حمل برقرار باشد و نه صحت سلب

✓ **۲۴** گزینه ج هرگاه نسبت به یک لفظ و معنا، صحت حمل، برقرار باشد الزاماً نسبت

به آنها، عدم صحت سلب نیز وجود دارد. عکس مسأله نیز صادق است؛ یعنی در صورت صحت سلب، الزاماً عدم صحت حمل نیز برقرار است. بنابراین، ممکن نیست نسبت به یک لفظ و معنا، هم صحت حمل داشته باشیم، هم صحت سلب و نیز ممکن نیست نسبت به یک لفظ و معنا، هم صحت حمل داشته باشیم و هم عدم صحت حمل و نیز ممکن نیست نسبت به یک لفظ و معنا، نه صحت حمل داشته باشیم و نه صحت سلب.

۲۵ در باب استعمال الفاظ، مقصود از «اطراد» چیست؟ (وکالت-۸۲)

- الف) کثرت استعمال لفظی در معنی مجازی، اطراد گفته می‌شود.
 ب) کثرت استعمال لفظی در معنی عرفی، اطراد آن لفظ در آن معنی است.
 ج) کثرت استعمال لفظی در یک معنی خاص، همراه با قرینه صارفه را اطراد گویند.
 د) کثرت استعمال لفظی در یک معنی خاص، بدون استفاده از قرینه را اطراد گویند.

✓ ۲۵ گزینه د مانند این که هم به ماشین‌آلات صنعتی، «ماشین» گفته می‌شود و هم

به خودروی سواری، «ماشین» می‌گویند. اما وقتی بیشتر استعمال لفظ «ماشین»، در عالم خارج به معنای خودروی سواری است بدون آن که استعمال کنندگان این لفظ، برای رساندن منظور خود از قرینه‌ای استفاده نمایند. پس اطراد در لفظ ماشین، حاکی از استعمال حقیقی این لفظ در معنای خودروی سواری است. در تعریف اطراد دو رکن باید مورد توجه قرار گیرد؛ اول کثرت استعمال و دیگری عدم وجود قرینه.

۲۶ کدام مورد، نادرست است؟ استعمال لفظ ..... استعمال مجازی است.

(وکالت گیلان-۹۰)

- الف) کارگر در مورد کارمند
 ب) طلاق در مورد فسخ نکاح
 ج) زوجه در مورد زوجه منقطعه
 د) قانون در مورد بخشنامه‌های دولتی

✓ ۲۶ گزینه ج استعمال لفظ در غیر از آن چیزی که لفظ برای آن وضع گردیده، استعمال

مجازی است. قانون دستوراتی است که توسط مجلس به تصویب برسد. بنابراین، اطلاق قانون بر بخشنامه‌های دولتی از باب مجاز است. همچنین است در صورت استعمال لفظ طلاق در معنای فسخ نکاح. زیرا طلاق در شرع و قانون به آن چیزی اطلاق می‌شود که با صیغه و شروط خاصی، واقع شود که غیر از فسخ است. می‌توان نظیر این استدلال را نسبت به کارگر و کارمند نیز داشت. اما استعمال لفظ زوجه در معنای زوجه منقطعه استعمالی مجازی نبوده؛ بلکه استعمالی است حقیقی به دلیل صحت حمل. اما اگر در گزینه ج سخن از استعمال زوجه در مورد نامزد باشد، آن استعمال نیز مجازی خواهد بود. دقت شود که گزینه نادرست مورد سؤال قرار گرفته است. لذا گزینه‌های «الف»، «ب» و «د» که صحیح هستند نمی‌توانند پاسخ سؤال باشند.

۲۷ دو شرطی که در استعمال مجازی الفاظ، باید رعایت شوند، کدامند؟ (وکالت-۸۶)

- الف) قرینه لفظی و نیز وجود شباهت میان معنی حقیقی و مجازی لفظ.
 ب) قرینه معینه و نیز وجود نسبت قابل قبول ذوق‌ها میان معنی حقیقی و مجازی لفظ.
 ج) قرینه معینه لفظی یا معنوی و تشابه میان معنی حقیقی و مجازی لفظ.
 د) قرینه صارفه و وجود نسبت ذوق پسند، میان معنی حقیقی و مجازی لفظ.

گزینه د

۱- یکی از شروط استعمال مجازی وجود تناسب بین معنای حقیقی و مجازی است و این تناسب که در گزینه «د» از آن با عنوان «نسبت ذوق پسند» تعبیر شده است، معنایی اعم از شباهت دارد؛ لذا گزینه «الف» به دلیل آن که از لفظ «شباهت» استفاده کرده است، نادرست است.

۲- شرط دیگر استعمال مجازی، به کارگرفتن قرینه‌ای است که به مخاطب بفهماند لفظ در معنای مجازی استعمال شده است. این قرینه را قرینه صارفه می‌نامند. لذا گزینه «ب» و «ج» به دلیل آن که از «قرینه معینه» نام برده‌اند، نادرست‌اند.

۳- اگر بین معنای حقیقی و مجازی تناسب برقرار نباشد، آن‌گاه استعمال نه حقیقی خواهد بود و نه مجازی، بلکه آن استعمال غلط است، لذا استعمال لفظ اجاره در معنای صلح منفعت به دلیل وجود تناسب، مجازی است ولی استعمال لفظ اجاره در معنای قتل عمد، استعمال غلط است به دلیل عدم تناسب. به عبارت دیگر، استعمال صحیح بر دو قسم است، حقیقی و مجازی و استعمال غلط در مقابل این‌ها قرار دارد.

۲۸ شرایط استعمال مجازی کدام‌اند؟ (وکالت-۹۰)

- الف) قرینه صارفه و وجود علاقه بین معنای حقیقی و مجازی
 ب) وجود علاقه مشابهت بین معنای حقیقی و مجازی
 ج) صحت سلب و وجود قرینه معینه
 د) عدم تبادر و وجود قرینه لفظی

گزینه الف

صحت استعمال مجازی منوط به تحقق دو شرط است. اول آنکه بین معنای حقیقی و مجازی، تناسبی برقرار باشد، یعنی علاقه‌ای وجود داشته باشد که

به واسطه آن بتوان معنای مجازی را استعمال نمود. به طور مثال، در استعمال لفظ شیر در معنای انسان شجاع، تناسب وجود دارد، زیرا شیر، سمبل شجاعت است و از این جهت بین شیر و انسان شجاع، تناسب برقرار است. علاقه دارای اقسام مختلفی است که ادیبان تا پیش از بیست قسم علاقه را در کتب خود آورده‌اند. دلیل نادرستی گزینه ب اینست که صرفاً به علاقهٔ مشابهت اشاره کرده است، در حالی که هر یک از اقسام علاقه موجود باشد، کافی است.

شرط دوم آن است که اگر مقصود گوینده از یک لفظ، معنای مجازی آن لفظ است، باید با بکار بردن قرینه، مقصود خویش را بفهماند، زیرا ذهنیت مخاطب به ترتیبی است که هر لفظی را حمل بر معنای حقیقی می‌کند پس باید قرینه‌ای باشد تا مخاطب را از مجازی بودن معنای مورد نظر گوینده، آگاه سازد. این قرینه را قرینهٔ صارفه می‌نامند.

مقصود از «تناسب» به عنوان یکی از شرایط صحت استعمال لفظ در معنای

۲۹

مجازی، چیست؟

(تالیفی)

- الف) نسبت و رابطه مقبول عرفی بین دو معنا (ب) قرینهٔ صارفه
ج) رابطه‌ای که قانونگذار بین دو معنا وضع کرده (د) قرینهٔ معینه

گزینه الف ۲۹ ✓ «تناسب» یعنی برقراری یک ارتباط معنایی عرف پسند بین معنای حقیقی لفظ با معنای مجازی آن؛ به طور مثال بین لفظ شیر و معنای انسان شجاع، ارتباط معنایی برقرار است، بدین ترتیب که در عرف، شیر به عنوان سمبل شجاعت شناخته می‌شود و به همین جهت استعمال لفظ شیر در معنای انسان شجاع، تناسب دارد. در برخی منابع، از تناسب با عنوان «علاقه» نیز نام برده شده است. برای تناسب، تقسیمات متعددی گفته شده است که در فرض وجود هریک از این اقسام، استعمال لفظ در معنای مجازی، صحیح خواهد بود. برخی از مهم‌ترین علاقه‌های مورد بحث عبارتند از: علاقه مشارفت، علاقه ماکان، علاقه سببیت، علاقه آلیت و ...

کدام یک از علایم زیر دلیل حقیقی بودن استعمال کلمهٔ تعهد در موردی است

۳۰

(وگالت-۹۳)

که مدیون به ارادهٔ خود چیزی را بر عهده گرفته باشد؟

- الف) عدم صحت سلب (ب) اطراد (ج) تبادر (د) صحت سلب

✓ ۳۰ گزینه الف و ب در عرف، آن معنا که بیشتر در مقابل تعهد مورد استعمال قرار گرفته و شایع است، همان است که در سؤال آمده است؛ بنابراین، به استناد اطراد می‌توان آن را معنای حقیقی دانست. اما نباید از یاد برد که در این مورد علاوه بر اطراد می‌توان برای اثبات حقیقی بودن آن معنا به عدم صحت سلب نیز استناد نمود. به عبارت دیگر، در تمام مواردی که اطراد یا تبادر نشانه حقیقی بودن معنایی باشند، صحت حمل و عدم صحت سلب نیز در آن مورد قطعاً موجود خواهد بود. بنابراین، در این سؤال طراح محترم مسامحه نموده و دو پاسخ صحیح را در بین گزینه‌ها قرار داده است. هرچند در کلید منتشره از سوی کانون، گزینه «ب» به عنوان پاسخ صحیح معرفی گردیده است.

۳۱ بین «استعمال صحیح» و «استعمال حقیقی» چه نسبتی برقرار است؟ (تالیفی)

- الف) تساوی
ب) تباین
ج) عموم و خصوص مطلق
د) عموم و خصوص من وجه

✓ ۳۱ گزینه ج رابطه بین دو مفهوم، عموم و خصوص مطلق است یعنی استعمال

صحیح اعم از استعمال حقیقی است زیرا:
اولاً هر استعمال حقیقی، استعمال صحیح است؛
ثانیاً برخی استعمال‌های صحیح، استعمال حقیقی هستند؛
ثالثاً برخی استعمال‌های صحیح، استعمال حقیقی نیستند بلکه استعمال مجازی هستند، بنابراین رابطه این دو مفهوم «عموم و خصوص مطلق» با اعمیت استعمال صحیح است.

استعمال

صحیح

حقیقی: استعمال لفظ در معنای وضعی
مجازی: استعمال لفظ در معنای غیر وضعی با رعایت تناسب
غلط: استعمال لفظ در معنای غیروضعی بدون رعایت تناسب

(وکالت-۹۳)

۳۲ استعمال لفظ در کدام مورد مجازی است؟

- (الف) فرزند در مورد فرزند طبیعی (نامشروع)
 (ب) صدق در مورد مهریه
 (ج) قانون در مورد بخشنامه‌های دولتی
 (د) زوجه در مورد زوجه منقطعه

✓ **۳۲ گزینه ج** با توجه به اینکه قانون در مورد بخشنامه‌های دولتی، صحت سلب دارد؛ بنابراین، استعمالش در آن معنا مجازی خواهد بود. برخلاف سایر موارد که همه آن الفاظ در مقابل معانی مذکور، صحت حمل دارد. البته نسبت به گزینه «ب» علاوه بر صحت حمل می‌توان به تبادر و اطراد نیز استناد نمود ولی نسبت به گزینه‌های «الف» و «د» تنها دلیل حقیقی بودن، صحت حمل است و تبادر و اطراد نسبت به این دو گزینه وجود ندارد.

(تالیفی)

۳۳ کدام یک از استعمالات زیر مجازی نیست؟

- (الف) استعمال لفظ بایع نسبت به موجر
 (ب) استعمال لفظ جواهر نسبت به انسان دانشمند
 (ج) استعمال لفظ فرزند نسبت به فرزندخوانده
 (د) استعمال لفظ قاضی نسبت به دادرس

✓ **۳۳ گزینه د** ممکن است مجازاً به موجر، بایع گفته شود از باب شباهت و نیز ممکن است به دانشمندان، اطلاق لفظ جواهر شود از باب تعظیم و تکریم ایشان و نیز در عرف به فرزند خوانده، فرزند گفته می‌شود. در گزینه‌های الف و ب و ج صحت سلب وجود دارد، اما در گزینه د، تبادر، اطراد و نیز صحت حمل، علامت حقیقی بودن معنای مورد نظر هستند.

(تالیفی)

۳۴ کدام یک از استعمالات زیر مجازی است؟

- (الف) استعمال لفظ فحاش نسبت به انسان تندخو
 (ب) استعمال لفظ معیر نسبت به عاریه‌دهنده
 (ج) استعمال لفظ استاد نسبت به شاگرد
 (د) استعمال لفظ نکاح نسبت به طلاق

✓ **۳۴ گزینه الف** شخص تندخو الزاماً فحاش نیست؛ لذا اگر وی را فحاش خطاب کنند، باید این استعمال را استعمال مجازی دانست؛ چرا که بین این عنوان، تناسب وجود دارد. گزینه ب مصداق استعمال حقیقی بوده و گزینه ج و د مصادیق استعمال غلط هستند؛ زیرا در این استعمالات، تناسبی وجود ندارد.

(تالیفی)

۳۵ کدام یک از استعمالات زیر مجازی نیست؟

- الف) استعمال لفظ مبیع نسبت به ثمن
- ب) استعمال لفظ سرقت نسبت به وقف
- ج) استعمال لفظ ابراء نسبت به اعراض
- د) استعمال لفظ ودیعه نسبت به عاریه

✓ **۳۵ گزینه ب** گزینه‌های الف و ج و د مصداق استعمال مجازی بوده و گزینه ب مصداق استعمال غلط است؛ زیرا بین سرقت و وقف هیچ مناسبتی وجود ندارد ولی اگر واژه سرقت در معنای ربایش، استعمال شود، استعمال حقیقی خواهد بود؛ زیرا در این فرض استعمال در معنای وضعی است.

(تالیفی)

۳۶ کدام یک از استعمالات زیر مجازی است؟

- الف) استعمال لفظ قاضی نسبت به رییس دادگاه
- ب) استعمال لفظ پدر نسبت به معلم
- ج) استعمال لفظ پزشک نسبت به نجار
- د) استعمال لفظ مشتری نسبت به خریدار

✓ **۳۶ گزینه ب** گزینه‌های الف و د استعمال حقیقی است زیرا استعمال لفظ در معنای وضعی است؛ گزینه ج استعمال غلط است زیرا هیچ تناسبی در آن دیده نمی‌شود و گزینه ب، مصداق استعمال مجازی است زیرا اگرچه به معنای وضعی نیست ولی تناسب دارد.

۳۷ اگر در استعمال لفظ نسبت به معنای غیر وضعی، تناسب بین آن معنا و معنای

(تالیفی)

حقیقی نباشد.....

- الف) استعمال واقع شده، مطلقاً استعمال مجازی خواهد بود.
 ب) اگر قرینه صارفه‌ای موجود باشد، استعمال مجازی خواهد بود.
 ج) استعمال نه مجازی است و نه حقیقی؛ بلکه استعمال غلط است.
 د) اگر قرینه صارفه‌ای موجود نباشد، استعمال غلط خواهد بود.

✓ **۳۷ گزینه ج** استعمال لفظ در غیر معنای وضعی اگر با رعایت تناسب باشد، استعمال مجازی بوده و اگر بدون رعایت تناسب باشد، استعمال غلط است. به عبارت دیگر، مرز بین استعمال مجازی و استعمال غلط، رعایت تناسب است.

۳۸ «حقیقت و مجاز» صفات ..... هستند ولی «حقیقی و مجازی» صفات
 می‌باشند. (تالیفی)

- الف) لفظ - معنا
 ب) معنا - لفظ
 ج) استعمال - لفظ
 د) معنا - معنا

✓ **۳۸ گزینه الف** حقیقت و مجاز، صفات لفظ هستند، یعنی به لفظی که در معنای مجازی استعمال شود، «مجاز» گفته می‌شود و لفظی که در معنای حقیقی استعمال شود، «حقیقت» نام دارد. حقیقی و مجازی، صفات معنا و نیز صفات استعمال هستند، یعنی گفته می‌شود: «معنای حقیقی و مجازی» و نیز «استعمال حقیقی و مجازی».

۳۹ اگر استاد به شاگردش بگوید: «فرزندم از فوت پدرت اندوهگین مباش»، کدام لفظ در معنای مجازی به کار رفته؟ و کدام لفظ قرینه صارفه است؟ (تالیفی)

- الف) فوت - فرزند
 ب) اندوهگین - فوت
 ج) پدر - فرزند
 د) فرزند - فوت پدر

✓ **۳۹ گزینه د** در این جمله، لفظ فرزند در معنای مجازی به کار رفته زیرا آن شخص واقعاً فرزند استادش نیست بلکه استاد از جهت محبت و اظهار علاقه، او را فرزند خطاب کرده؛ این نکته را می‌توان از لفظ «فوت پدر» فهمید که پدر این شخص، فرد دیگری است که از دنیا رفته است؛ پس عبارت «فوت پدر» قرینه صارفه است زیرا مجازی بودن معنای فرزند را نشان می‌دهد.

۴۰ ماده ۸۵۸ ق.م مقرر می‌دارد: «وصی نسبت به اموالی که بر حسب وصیت در ید او می‌باشد، حکم امین را دارد...». قانون‌گذار در این ماده واژه «ید» را در معنای مجازی آن استعمال نموده است. قرینه به کار رفته در این ماده، مصداق کدام گزینه است؟ (تالیفی)

الف) قرینه صارفه حالیه
ب) قرینه معینه مقالیه
ج) قرینه صارفه مقالیه
د) قرینه معینه حالیه

✓ ۴۰ گزینه الف قرینه از یک لحاظ تقسیم می‌شود به «قرینه صارفه و معینه» و از لحاظ دیگر تقسیم می‌شود به «مقالیه (لفظی) و حالیه (مقامیه)». بنابراین، چهار شکل قرینه خواهیم داشت؛ چنان که در چهار گزینه این سؤال آمده است. می‌دانیم که لفظ ید در دو معنا استعمال می‌شود: ۱- دست، ۲- استیلا و تصرف، در این سؤال لفظ ید در معنای مجازی خود یعنی استیلا به کار رفته است. استعمال مجازی نیازمند قرینه صارفه است؛ بنابراین گزینه‌های ب و د نادرست هستند. پس آنچه در این سؤال مورد نظر است، قرینه‌ای است که به واسطه آن، مجازی بودن معنای «ید» فهمیده می‌شود، که قرینه صارفه نامیده می‌شود. همچنین از آنجا که در این ماده، قرینه صارفه، یک واژه مشخص نیست؛ بلکه اوضاع و احوال حاکم بر جمله است؛ بنابراین، قرینه حالیه است.

۴۱ مطابق ماده ۸۵۹ ق.م: «وصی باید بر طبق وصایای موصی رفتار کند و الا ضامن و منعزل است». در این ماده، لفظ «ضامن» در معنای مجازی به کار رفته است. قرینه به کار رفته در این ماده، مصداق کدام گزینه است؟ (تالیفی)

الف) قرینه صارفه حالیه
ب) قرینه معینه مقالیه
ج) قرینه صارفه مقالیه
د) قرینه معینه حالیه

✓ ۴۱ گزینه ج لفظ ضامن در دو معنا استعمال می‌شود: ۱- ضامن عقدی، ۲- ضامن قهری؛ در این سؤال لفظ ضامن در معنای مجازی یعنی ضامن قهری استعمال شده است پس نیازمند قرینه صارفه است لذا گزینه ب و د نادرست هستند. همچنین در اینجا قرینه صارفه از نوع حالیه (مقامیه) نیست بلکه مقالیه (لفظیه) است زیرا الفاظی همچون «وصی»، «وصایا» و «موصی» حکایت از آن دارند که در این ماده لفظ ضامن، در معنای مجازی به کار رفته است؛ بنابراین، این الفاظ را «قرینه صارفه مقالیه» می‌نامیم.

«قرینه‌ای که برای تشخیص معنای مجازی مورد استعمال قرار می‌گیرد را ..... می‌نامند» و «قرینه‌ای که برای تشخیص معنای حقیقی مورد نظر گوینده در لفظ مشترک مورد استعمال قرار می‌گیرد را ..... می‌نامند.» (تالیفی)

- (الف) صارفه - معینه
(ب) معینه - صارفه
(ج) حالیه - مقالیه
(د) مقالیه - لفظیه

✓ **۴۲** گزینه الف کارکرد قرینه صارفه با قرینه معینه متفاوت است، قرینه صارفه در ضمن مجاز، استعمال می‌شود تا معلوم کند که گوینده، معنای حقیقی را اراده نکرده ولی قرینه معینه در ضمن مشترک لفظی به کار می‌رود تا معلوم شود که کدامیک از معانی آن مورد نظر گوینده بوده است. در آینده مشترک لفظی توضیح داده خواهد شد.

«قرینه لفظیه را ..... نامیده و قرینه حالیه را ..... می‌نامند.» (تالیفی)

- (الف) مقالیه - معینه
(ب) متصله - منفصله
(ج) صارفه - معینه
(د) مقالیه - مقالیه

✓ **۴۳** گزینه د «قرینه لفظیه» که «قرینه مقالیه» نیز نامیده می‌شود، همانطور که از نامش پیداست لفظی است که مقصود واقعی گوینده را آشکار می‌سازد. «قرینه حالیه» که «قرینه مقالیه» یا «قرینه غیر لفظیه» نیز نامیده می‌شود، همانطور که از نامش پیداست لفظ نیست بلکه اوضاع و احوالی است که بر اساس آن می‌توان مراد متکلم را فهمید.

مقالیه (لفظیه): لفظی است که مقصود گوینده نسبت به مجازی بودن معنای لفظ استعمال شده را معلوم می‌کند.

مقالیه (لفظیه): لفظی است که مقصود گوینده نسبت به تعیین معنای مورد نظر از بین معانی حقیقی لفظ مشترک را معلوم می‌کند.

مقالیه (حالیه): اوضاع و احوالی است که مقصود گوینده نسبت به تعیین معنای مورد نظر از بین معانی حقیقی لفظ مشترک را معلوم می‌کند.

صارفه
قرینه
معینه

۴۴ اطلاق مشتق بر فرد در کدام صورت به اجماع اصولیان حقیقت است؟ (تالیفی)

- (الف) اطلاق مشتق بر فرد در هر حال حقیقت است.
 (ب) اطلاق مشتق بر فرد در حین تلبس به مبدأ حقیقت است.
 (ج) اطلاق مشتق بر فرد قبل از تلبس به مبدأ حقیقت است.
 (د) اطلاق مشتق بر فرد پس از تلبس به مبدأ و انقضای آن حقیقت است.

۴۴ گزینه ب مشتق اسمی است که از فرد یا چیزی سخن می‌گوید که حالت یا وضعیت

خاصی بر آن عارض شده است. مانند لفظ پزشک که اسم فردی است که با علم طب آشنا بوده و طبابت می‌کند. اصولیان بالاتفاق معتقدند که اطلاق مشتق بر فرد در حین تلبس به مبدأ حقیقت است لذا در زمانی که این شخص به طبابت اشتغال دارد، اطلاق این عنوان (پزشک) بر وی حقیقت است و نیز معتقدند که اطلاق این عنوان پیش از تلبس (یعنی در زمانی که وی دانشجوی پزشکی بوده است) مجاز است. اما نسبت به زمانی که تلبس منقضی شده است. (مثلاً وی بازنشسته شده و طبابت نمی‌کند) بین اصولیان اختلاف نظر وجود دارد. در حالت اخیر اگر چه باید اصل را بر مجازی بودن آن استعمال دانست ولی بهتر است در هر مورد و مصداق به طور مجزا بررسی صورت پذیرد و از ارائه حکم واحد برای همه مصداق پرهیز شود. زیرا ممکن است در یک مصداق با فرض انقضای تلبس همچنان حقیقت بودن اولویت داشته باشد (مانند مثال پزشک) ولی در مصداق دیگر مجاز بودن اولی باشد (مانند مثال قاضی).

۴۵ کدام مورد در خصوص استعمال واژه وکیل، درباره کسی که به زودی پروانه

وکالت خود را از مراجع مربوط دریافت می‌کند، صحیح است؟ (وکالت-۹۷)

- (الف) بنا بر وضع واژه‌ها، برای اعم از صحیح و فاسد مقبول است، اما بنا بر اینکه الفاظ، برای مفاهیم صحیح وضع شده باشند، استعمال مقبولی نخواهد بود.
 (ب) استعمال لفظ در این مورد و موارد مشابه، نه از باب استعمال حقیقی و نه از باب استعمال مجازی، عرفاً مقبول نیست.
 (ج) مصداق استعمال مجازی است که عرف اهل زبان ممکن است آن را استعمال مقبول قلمداد کنند.
 (د) مصداق استعمال لفظ در معنای حقیقی است و در هر حال استعمالی مقبول است.